

ЗАТВЕРДЖЕНО:
наказом Мінагрополітики
від 01 липня 2024 року № 1942

УДК 633.3.39

Код UPOV: KITAI_VIT

Методика
проведення експертизи сортів китайбелії виноградолистої
(*Kitaibelia vitifolia* Willd.) на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Kitaibelia vitifolia* Willd. родини *Malvaceae*.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 100 г.

2.3 Насіння має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза повинна тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності – продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї. Обстеження проводять у другий і наступні роки життя, за винятком ознак 1, 2, 20.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 50 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,75 \times 0,35$ м.

Методику розроблено: Рахметов Д. Б., д. с.-г. н., професор, зав. відділу нових культур НБС
ім. М. М. Гришка,
Шевчук О. М., д. б. н., зав. відділу мобілізації рослинних ресурсів
Донецького БС,
Воскобойник Т. Ю., м. н. с. відділу мобілізації рослинних ресурсів
Донецького БС,
Лещук Н. В., к. с.-г. н., зав. відділу наукової координації та розробки
методик, УІЕСР.

3.5 Метод дослідження. Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 50 рослин. Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 50 рослин або частин 50 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 25 рослин або частин 25 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 50 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 25 рослин або частин 25 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 95% за рівня ймовірності 3%. У вибірці з 50 рослин допускаються чотири нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (у кінці вегетації) (ознака 2);
- Листкова пластинка: форма (ознака 17);
- Листкова пластинка: форма краю (ознака 18);
- Рослина: час початку цвітіння (ознака 22).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів китайбелії виноградолистої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. QN	Сім'ядолі: інтенсивність зеленого забарвлення VS 1	слабка помірна сильна	3 5 7	
2. (* (+ QN	Рослина: за висотою (у кінці вегетації) MG 6	низька середня висока	3 5 7	
3. QN	Рослина: габітус VG 5	прямий напівпрямий розлогий	1 2 3	
4. (+ QN	Рослина: кількість бічних пагонів MG 4	мала середня велика	3 5 7	
5. (* QL	Стебло: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
6. (* QN	Стебло: ступінь опушення VS 3	слабкий середній сильний	3 5 7	
7. (* (+ QN	Стебло: діаметр MS 6	малий середній великий	3 5 7	
8. (* (+ PQ	Стебло: форма поперечного перерізу VS 6	округла овальна багатогранна	1 2 3	
9. QL	Стебло: антоціанове забарвлення VG 3	відсутнє наявне	1 9	
10. QN	<u>Лише для сортів з антоціановим забарвленням стебла.</u> Стебло: інтенсивність антоціанового забарвлення VS 3	дуже слабка слабка помірна сильна дуже сильна	1 3 5 7 9	
11. (* (+ QN	Стебло: кількість міжвузлів MG 5	мала середня велика	3 5 7	

1	2	3	4	5
12. QL	Стебло: ступінь здерев'яніння (у кінці вегетації) VS, 6	слабкий середній сильний	3 5 7	
13. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VS 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
14. (* (+) QN	Листкова пластинка: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
15. (* (+) QN	Листкова пластинка: за шириною MS 3	вузька середня широка	3 5 7	
16. QN	Листкова пластинка: відношення ширина / довжина MS 3	мале середнє велике	3 5 7	
17. (* (+) PQ	Листкова пластинка: форма VS 3	3-лопатева 5-лопатева 7-лопатева серцеподібна	1 2 3 4	
18. (* (+) PQ	Листкова пластинка: форма краю VS 3	крупнопилчаста подвійнопилчаста подвійногородчаста гострогородчаста тупогородчаста	1 2 3 4 5	
19. (* (+) QN	Черешок: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
20. (* OL	Рослина: здатність до утворення суцвіть у перший рік життя VG	відсутня наявна	1 9	
21. (+) QN	Рослина: інтенсивність утворення генеративних пагонів MG 4	слабка середня сильна	3 5 7	
22. (* (+) QN	Рослина: час початку цвітіння VS 4	ранній середній пізній	3 5 7	
23. (* PQ	Рослина: форма суцвіття VS, 4	компактна розгалужена	1 2	

1	2	3	4	5
24. (*) PQ	Квітка: забарвлення пелюстки VS	сірувато-біле біле	1 2	
25. (+) QN	Квітка: діаметр MS 4	малий середній великий	3 5 7	
26. (+) QN	Суцвіття: кількість коробочок у кільці MS 4	мала середня велика	3 5 7	
27. (*) (+) QN	Рослина: тривалість періоду вегетації MG 6	мала середня велика	3 5 7	
28. QN	Насіннина: інтенсивність коричневого забарвлення VG 6	слабка помірна сильна	3 5 7	
29. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 6	мала середня велика	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів китайбелії виноградолистої

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	сходи або весняне відростання
2	стеблування
3	бутонізація
4	цвітіння
5	плодоношення
6	достигання насіння

До 2. Рослина: за висотою (у кінці вегетації), см.

Ознаку визначають у перший рік життя.

Низька – до 50, середня – 50–100, висока – понад 100.

До 4. Рослина: кількість бічних пагонів, шт.

Мала – до 5, середня – 5–10, велика – понад 10.

До 7. Стебло: діаметр, мм.

Малий – до 10, середній – 10–20, великий – понад 20.

До 8. Стебло: форма поперечного перерізу.

До 11. Стебло: кількість міжвузлів, шт.

Мала – до 14, середня – 14–25, велика – понад 25.

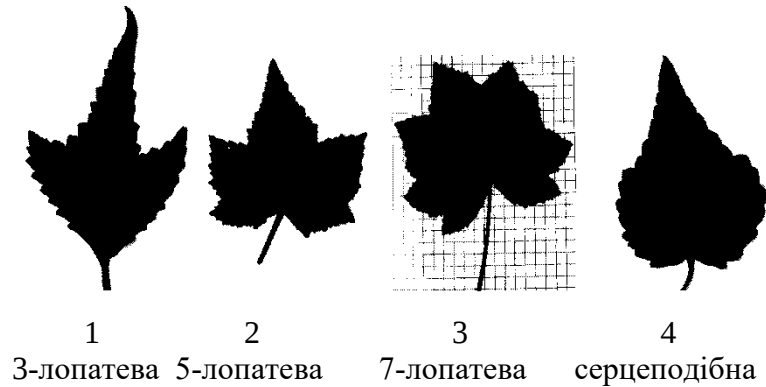
До 14. Листкова пластинка: за довжиною, см.

Коротка – до 8, середня – 8–16, довга – понад 16.

До 15. Листкова пластинка: за шириною, см.

Вузька – до 10, середня – 10–16, широка – понад 16.

До 17. Листкова пластинка: форма.

До 18. Листкова пластинка: форма краю.

До 19. Черешок: за довжиною, см.

Короткий – до 8, середній – 8–16, довгий – понад 16.

До 21. Рослина: інтенсивність утворення генеративних пагонів.

Слабка – до 4, середня – 4–8, сильна – понад 8.

До 22. Рослина: час початку цвітіння, діб.

Ранній – до 80, середній – 80–110, пізній – понад 110.

До 25. Квітка: діаметр, мм.

Малий – до 20, середній – 20–30, великий – понад 30.

До 26. Суцвіття: кількість коробочок у кільці, шт.

3
Мала
(до 2)

5
середня
(2–3)

7
велика
(понад 3)

До 29. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 3,0; середня – 3,0–3,5; велика – понад 3,5.

9. Література

1. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта (с основами статистической обработки результатов исследований) / Б. А. Доспехов. – М.: Колос, 1979. – 416 с.
2. Кормовые растения для улучшения низкопродуктивных естественных угодий юго-востока Украины: Справочник / Л. Р. Азарх, А. З. Глухов, Е. Н. Кондратюк и др. – Донецк, 1991. – 205 с.
3. Методы фенологических наблюдений при ботанических исследованиях. – М.-Л.: Наука, 1966. – С. 5–71.
4. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С. 93.
5. Рахметов Д. Б. Кормовые мальвы в агрофитоценозах Лесостепи Украины: интродукция, биология, сорта, возделывание – К.: Фитосоциоцентр, 2000. – 288 с.
6. Серебряков Г. И. Морфология вегетативных органов высших растений. – М.: Сов. наука, 1952. – 367 с.
7. Федоров А. А. Атлас по описательной морфологии высших растений: Лист / А. А. Федоров, М. З. Кирпичников, З. Т. Артюшенко. – М.-Л.: Наука, 1956. – 304 с.